Vad hände med fjällbjörkmätarhärjningarna sommaren 2004?

HELENA BYLUND

Inför sommaren 2004 verkade fjällbjörkmätaren (*Epirrita autumnata*) ha byggt upp så stora populationer att det skulle bli härjningar med kalätning i fjällbjörkskogen (se ET 2004, vol 125 (1-2) sid 76-77). Och mycket riktigt blev det massförekomster i Abiskodalen och stora delar runt Torneträsk. Ett flera kvadratmil stort område med fjällbjörkskog mellan Abisko och Kiruna var helt avlövat i juni och juli. Även skogen i dalgångarna söder om Torneträsk var kraftigt angripen. I nord-Norge rapporterades angrepp bla. vid Tana älv och i Kautokeino-Altaområdet. I flera av dessa områden var förmodligen också frostmätarlarver (*Operophtera brumata*) inblandade, särskilt på de kustnära lokalerna. Förutom Torneträskområdet och närliggande fjällområden har vi fått väldigt få rapporter om kalätningar av fjällbjörkskog på den svenska sidan av gränsen.

I Torneträskområdet började björklöven slå ut rätt tidigt men under en köldperiod avstannade lövsprickningen. De fjällbjörkmätarlarver som redan kläckts fick vänta på lövsprickningen och förstörde en stor del av de sträckande knopparna när temperaturen åter steg (Fig. 1). Tätheterna av larver var 2-3 gånger högre i områdena öster om Abisko än i Abiskodalen. På många lokaler fanns det mer än en larv per kortskott. Detta medförde att björklöven aldrig hann slå ut ordentligt i de östligare områdena medan skogen i Abisko hann få ett grönt skimmer innan bladen åts upp av fjällbjörkmätarlarver. Markvegetationen blev brunäten på många platser, både i Abiskodalen men även längre österut. På en del hedar var även dvärgbjörkarna helt avlövade. Parasiteringsgraden av larver var låg men fler pupp-parasitoider (bla. *Itamoplex armator*, Ichneumonidae) än på många år sågs jaga då mätarna förpuppade sig. Vad hände med björkarna? Även om många kortskottsknoppar blev förstörda av larvgnag så satte flertalet björkar nya löv redan någon vecka efter att överlevande larver förpuppats.

Figur 1. Fjällbörkmätarna åt upp björklöven i Torneträskområdet i samma stund som de slog ut.

*The autumnal moth (**Epirrita autumnata**) larvae ate the birch leaves in Torne träsk area on the same occasion as the leaf burst.*

Det ska bli mycket spännande att se vad som händer i år. Min *gissning* är att angreppet öster om Abisko till stor del är över. Många, kanske de flesta larver svalt ihjäl och på vissa lokaler observerades virsusdödade larver. I Abiskodalen hann åtskilliga larver fullborda sin larvutveckling innan lövverket var helt slut och det var främst sistastadieslarver som gick hårt åt markvegetationen. Förmodligen var överlevnaden något högre än i de östliga området. Enligt uppgift flög det lite färre mätare i augusti 2004 än året innan. Det kan ändå betyda ett år till med höga larvtätheter och kanske kalätning av fjällbjörkskogen.

Vi är fortfarande intresserade att få in uppgifter om fjällbjörkmätarangrepp i Sverige, framför allt för 1990-talet och den senaste angreppsperioden som började 2002/03. Om Du har uppgifter om mätarangrepp (även *Operophtera brumata*) så blir vi glada och tacksamma om Du hör av dig till någon av oss:

Helena Bylund & Olle Tenow, Institutionen för entomologi SLU, Box 7044, 750 07 Uppsala.
E-post: Helena.Bylund@entom.slu.se
Olle.Tenow@tele2.se